

ПОРАДНИК

**ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ
ПОЛІЦІЇ**

**щодо попередження
правопорушень**

серед ПІДЛІТКІВ

УДК 351.74-051:364.62-787.7-053.6](07)
ББК 67.9(4Укр)401я7+62.272(4Укр)я7+88.8я73
П59

Рецензенти:

Олексій Білошицький, заступник начальника Патрульної поліції України.

Лариса Зуб, начальник відділу ювенальної превенції Управління превентивної діяльності ГУ Національної поліції України в м. Києві.

Авторський колектив:

Журавель Тетяна, голова виконкому Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»; кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка (Частина I).

Мальована Тамара, залучений експерт Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»; магістр міжнародного права (LL. M), адвокат адвокатського бюро «Тамари Мальованої» (Частина II, Заняття 2).

Строева Наталія, координатор проєктів Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»; керівник напрямку з питань профілактики ВІЛ та вживання психоактивних речовин серед молоді (Частина I; Частина II, Заняття 1 та Заняття 2).

Янковець Вікторія, старший соціальний працівник Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»; керівник напрямку по роботі з підлітками, які перебувають у конфлікті із законом (Частина II, Заняття 1 та Заняття 2).

Загальна редакція: Журавель Т. В.

Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні: керівник проєктів з питань захисту прав дитини *Сірман Р.М.*

П59 **Порадник для працівників поліції щодо попередження правопорушень серед підлітків** / Журавель Т. В., Мальована Т. І., Строева Н. М., Янковець В.В.; за ред. Т. В. Журавель. – К. : Видавництво: ФОП Буря О.Д. Надруковано: ФОП Савісько І.С., 2016. – 36 с.

© ВГЦ «Волонтер», 2016

© Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2016

ISBN 978-966-97430-8-4

ЗМІСТ

Частина I 5

Що потрібно враховувати при проведенні просвітницько-профілактичної роботи з підлітками 5

а) Особливості підліткового віку 5

б) Основні правила для ефективного проведення занять 8

Частина II 15

Просвітницько-профілактичні заняття з підлітками щодо попередження правопорушень 15

а) Заняття 1 «Я і закон» 15

б) Заняття 2 «Я і поліція» 25

Вступ

Однією з причин правопорушень серед підлітків є незнання своїх прав та обов'язків та невміння діяти в критичних для підлітка життєвих ситуаціях: тиск групи та невміння протистояти; перебування під дією психоактивних речовин (підлітки експериментують, часто не розуміючи, до чого це може призвести); насильство в сім'ї (підлітки зазвичай дублюють ту поведінку, яку бачать вдома, наслідують ту модель взаємин, яка сформувалась у їхніх відносинах з дорослими).

Тому здійснення просвітницько-профілактичної діяльності (ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію») саме з цієї категорією осіб є необхідним та першочерговим завданням.

Просвітницько-профілактична діяльність – це інформаційна робота, спрямована на попередження вчинення правопорушень.

Краще попередити правопорушення, аніж потім мати справу з підлітками, які перебувають у конфлікті із законом.

Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні разом з Національною поліцією та Всеукраїнським громадським центром «Волонтер» підготували цей Порадник для працівників поліції щодо попередження правопорушень серед підлітків.

Порадник містить як рекомендації для поліцейських щодо ефективного проведення профілактики зі школярами, так і детальні сценарії двох просвітницько-профілактичних занять, тривалістю по 45 хв., які можна проводити зі школярами з 10-ти років та старше. Заняття можна проводити як обидва, так і обрати одне з них, яке буде найбільш доцільним на думку організаторів заходу.

Сподіваємось, що цей Порадник зробить просвітницько-профілактичну роботу поліцейських з підлітками більш ефективною та приємною як для дітей, так і для самих ведучих занять – поліцейських.

Частина I.

Що потрібно врахувати при проведенні просвітницько-профілактичної роботи з підлітками

а

Особливості підліткового віку

Неповноліття (період від 14 до 18 років) припадає на підлітковий вік – один з найскладніших та найвідповідальніших періодів життя людини.

Якщо попросити дорослу людину згадати та описати себе у підлітковому віці, частіше за все, перші думки, які виникають у нашій свідомості, будуть такими: складний вік, непокоря, бунт, труднощі в спілкуванні з батьками та загалом дорослими, загострене відчуття несправедливості, комплекс безсмертя («море по коліно»), перше кохання, новий формат дружби – друзі понад усе.

Це все, дійсно, правда, але всьому цьому є логічне пояснення і розуміння причин такої поведінки та загалом – особливостей підліткового віку – допомагає знайти спільну мову з неповнолітніми.

По суті, є **три** основні причини, що обумовляють «бунтарську» поведінку збоку підлітка, та **одна** причина, що впливає на це, збоку дорослого:

Підліток:

- 1. Статеве дозрівання**, яке супроводжується гормональним сплеском та завершенням формування всіх функцій дорослого організму. На основі цих змін підлітки починають позиціонувати себе як дорослу людину («*виглядаю як дорослий – отже, я дорослий*») і, відповідно, претендувати на рівне ставлення до себе збоку старших людей.
- 2. Особливості мислення.** Підлітки вже можуть прогнозувати майбутні наслідки своїх дій та аналізувати їх (переважно з 15–16 років), але лише тоді, коли вони перебувають у стані спокою. У стані стресу, в якому вони перебувають досить часто (гормональний сплеск, нова роль – «дорослий», перше кохання...), підлітки керуються конкретним типом мислення: подразник – реакція, а вже потім, після вчинку (реакції), починають аналізувати, що зробили не так і як треба було б вчинити по-іншому, щоб уникнути небажаних наслідків.
- 3. Почуття дорослості** (*важливе психологічне новоутворення віку*) та, разом з тим, **комплекс невразливості** (супермена). Підлітки не бояться експериментувати та прагнуть спробувати все на собі, не замислюючись про наслідки, – цінність здоров'я не є пріоритетною.

Дорослий:

- 1. Неготовність сприймати підлітка як дорослого та давати йому більше повноважень.** Тож, дорослий не сприймає підлітка як рівного собі, *що, вірогідно, логічно, але про це пізніше...* Поводження з підлітком, як з дитиною, якраз і призводить до бунту з його боку: *«Ти не поважаєш мене – я не поважаю тебе»*, і підліток змушений шукати визнання та порозуміння серед однолітків, які займають провідні авторитетні місця в його житті.

Звісно, щоб бути «дорослим» недостатньо лише фізично досягти зрілості, є ще багато інших критеріїв дорослої особистості. Але дуже мало дорослих, які *знають*, як допомогти підлітку у пошуку свого місця у світі дорослих, та *готові* це робити.

Дорослому простіше діяти за звичною моделлю: *«Я тобі кажу, а ти виконуй, оскільки я старший і знаю більше»*, проте у підлітковому віці такі аргументи вже не діють.

Отже, якщо Ви хочете, щоб спілкування з підлітком мало позитивний результат, необхідно:

- ✎ **Спілкуватися з повагою** до його особистості (така модель спілкування має бути застосована до людини будь-якого віку, але саме у підлітковому віці зневажливе та зверхнє звернення сприймається найбільш гостро);
- ✎ **Говорити на зрозумілій підлітку мові** (не вживати складних термінів, пояснювати, наводити приклади, просити про зворотний зв'язок, тобто перепитувати, як Вас зрозуміли), адже підліток може не зрозуміти про що йде мова, проте, найчастіше не покаже цього, аби не здатися

некомпетентним, тим самим загострюється стан стресу і, як наслідок, знову необдумана дія);

- ✎ **Показувати, що думка підлітка важлива** для Вас (говорити це, звертаючись до підлітка: «Твоя думка – важлива», запитувати в підлітка його думку, а також дізнаватись про те, які б рекомендації він міг надати у тій чи іншій ситуації);
- ✎ **Хвалити підлітка, якщо він щось зробив добре**, адже роз'ясненням, що настають після поганої поведінки, приділяють дуже багато часу, проте, на жаль, використовують так мало можливостей для того, щоб закріпити позитив, досягнення, бажаний результат.
- ✎ **Чітко пояснити, чого очікують від підлітка**, та які можливі наслідки порушення встановлених правил (розкажіть все по порядку: що потрібно і чому це вимагається, які є варіанти вибору та наслідки для кожного з варіантів). Для Вас це може бути очевидним, але не для підлітка.

Основні правила для ефективного проведення занять

Для організації ефективного навчання підлітків необхідно засвоїти декілька простих правил:

I. Обирати для занять інтерактивну форму роботи з підлітками

Існують 3 групи форм проведення просвітницько-профілактичної роботи з підлітками, кожна з них має свої переваги та недоліки:

1. **Пасивні форми** – форми взаємодії учасників і ведучого, де ведучий є основною дієвою особою заняття, а учасники виступають лише в ролі слухачів. Класичним прикладом пасивної форми взаємодії з групою є лекція.

Недоліками пасивних форм взаємодії з аудиторією є обмежені можливості для отримання від аудиторії зворотного зв'язку (неможливість задавати запитання, визначити, як Вас зрозуміли, чи вдалося Вам досягти поставленої мети); низький рівень уваги впродовж зустрічі (підлітки, зазичай, втрачають увагу через 15-20 хв. після того, як лекція почалася); низький рівень сприйняття та запам'ятовування почутого підлітками, особливо, якщо інформація для підлітків була новою і не використовувалась жодна наочність (прикладом наочності, що підвищує ефективність роботи, є плакати, буклети, презентації, відео).

Однак, не дивлячись на це, пасивні форми мають деякі переваги.

По-перше, це відносно проста підготовка ведучого до заняття. По-друге, саме пасивна форма дозволяє подати найбільшу кількість матеріалу в обмежених часових умовах. По-третє, є можливість охопити за одну зустріч велику кількість підлітків.

До пасивних форм навчання можна віднести:

- ✎ Лекція – 5% запам'ятовування;
- ✎ Читання матеріалу – 10%;
- ✎ Аудіо або відеоперегляд – 20%;
- ✎ Демонстрація та наочність – 30%.

З точки зору ефективності засвоєння учасниками матеріалу, що подається у ході заняття, пасивні форми вважаються найменш ефективними.

Отже, використовуючи пасивні форми просвітницько-профілактичної роботи, ведучий ризикує марно витратити час, особливо працюючи з підлітками.

2. Активні форми – це форми взаємодії учасників і ведучого, де учасники активно залучені до процесу заняття. Кожен учасник у процесі може задати запитання, активно взаємодіяти з ведучим.

Прикладами активних форм є:

- ✎ Бесіда – 35%;*
- ✎ Відеолекторій (поєднання відеоперегляду та обговорення з учасниками побаченого) – 40%;*
- ✎ Дискусія (групове кероване обговорення) – 50%.*

Активні форми вважаються більш ефективними, ніж пасивні, проте менш ефективними, ніж інтерактивні форми організації просвітницько-профілактичної роботи з підлітками.

3. Інтерактивні форми – це форми, в межах яких учасники взаємодіють не лише з ведучими, а й між собою, один з одним, обмінюючись думками, успішним досвідом, напрацьовуючи правильні та безпечні стратегії поведінки, тощо.

Роль ведучого в інтерактивних заняттях полягає в тому, щоб спрямувати діяльність учасників на досягнення цілей заняття, надати певні роз'яснення, виступити у ролі експерта з певних питань.

Зокрема, серед інтерактивних форм є:

- ✎ Виконання практичних завдань – 70% ефективності;*
- ✎ Використання здобутих знань на практиці – 90%;*
- ✎ Виступ у ролі ведучого – 95% (вважається, що коли ти сам проводиш заняття, ти знаєш найбільше з цієї теми.*

Підлітки також можуть готувати певні повідомлення у межах занять та презентувати їх для своїх однолітків).

Прикладом інтерактивного методу – є **тренінг**, він може передбачати ігрову форму навчання, міні-лекції, дискусії, використання відео, обговорення, що чергуються між собою.

У даному порадинику заняття, які пропонуються, представлені саме у формі тренінгу.

II. Враховувати особливості комунікації з групою

Допомогти зробити просвітницько-профілактичну роботу більш ефективною можуть певні методи та техніки ефективної комунікації:

1. Техніки голосу:

- ✎ Темп (чим більша аудиторія, тим повільнішим має бути темп);
- ✎ Інтонація (уникайте монотонних монологів, задавайте запитання – уникайте пасивної форми взаємодії з аудиторією);
- ✎ Паузи (робіть паузи між думками, так легше сприймати інформацію, і в учасників є час обдумати почуте);
- ✎ Смыслові наголоси, акценти.

2. Невербальна комунікація – мова нашого тіла:

- ✎ Жести (допомагають краще уявити те, про що Ви розповідаєте);
- ✎ Поза:
 - ✎ *Учні сидять за партами* – ведучий стоїть;
 - ✎ *Учні сидять на стільцях в класі у колі* (класична та ідеальна форма для проведення інтерактивного заняття) – ведучий сидить разом з ними, бесіда, розповідь

та відповіді надаються з місця (учасники не встають, це підкреслює рівність та робить розмову більш дружньою, довірливою);

✎ Пересування аудиторією (місце дислокації ведучих):

✎ *Учні сидять за партами у класі* – ведучий змінює своє місце розташування через 10-15 хвилин, зручно це робити під час переходу від одного до другого питання обговорення, передбачених в заняттях;

✎ *Учні сидять на стільцях в класі у колі* – всі учасники змінюють своє місце один раз за урок. Учасникам разом з ведучими пропонують встати та хаотично походити по класу, по команді всі мають зайняти найближчий до них стілець.

III. Задавати запитання під час заняття та відповідати на запитання учасників

1. Запитання від ведучого:

Типи:

✎ ***Відкриті*** – стимулюють розгорнуту відповідь (ідеальний метод для початку двосторонньої комунікації. Вони починаються зі слів: «Як Ви вважаєте..?, Чому..?, Навіщо..?, Що таке..?», тобто це ті запитання, що не передбачають відповіді: «так», «ні», «не знаю» або іншої односкладової відповіді).

✎ ***Закриті*** – передбачають відповіді «так» або «ні» (корисні для перевірки сприйняття інформації або обмеження можливості вибору. Наприклад: «Якщо людина вчинила правопорушення, вона має понести за це покарання?»).

2. Відповіді учасників:

- ✎ Заохочуйте підлітків давати відповіді на Ваші запитання (підбадьорюйте їх, використовуйте жарти, придумайте заохочувальний приз за перші 3 відповіді – наприклад, особистий автограф ☺, приймайте кожну відповідь);
- ✎ Дякуйте за кожну відповідь, особливо відзначайте правильні відповіді;
- ✎ Не залишайте неправильні відповіді без уваги – пояснюйте, якою мала б бути правильна відповідь.

3. Запитання від учасників. Тут важливо зрозуміти, з якою метою підлітки задають Вам запитання. Такими причинами можуть бути:

- ✎ Потреба в інформації (питання для отримання інформації). Серед таких запитань можуть бути ті, що не зовсім стосуються теми зустрічі, або ж відповіді, на які цікаві тільки тому, хто задає запитання. Тож, якщо на дане запитання можна відповісти коротко, то надайте відповідь, в іншому випадку, назвіть джерело, де учасник може знайти відповідь.
- ✎ Перевірка Вашої компетентності (підлітковий вік характеризується загостреним відчуттям недовіри до дорослого – це може бути пов'язано зі страхом бути обманути, тому підлітки схильні перевіряти рівень поінформованості ведучого).
- ✎ Демонстрація своїх знань (похвалить за влучне запитання: *«Хороше запитання, видно, що Ви орієнтуєтесь в цій темі...»*), і цей учасник впродовж усієї зустрічі буде старатися Вам допомогти у її проведенні);

- ✎ Провокаційні (підлітки можуть задавати спірні запитання або ті, які не мають однозначної відповіді. Ви можете відповісти: *«Це питання містить дві суперечливі думки, тому не будемо на ньому зупинятися зараз, якщо Вам цікава відповідь, запитайте в мене після заняття, і ми спробуємо знайти правильне рішення»*. Але, якщо Вам необхідно відповісти, а для цього потрібен час, щоб подумати, задайте це питання всьому класу: *«Як Ви вважаєте з приводу цього запитання?/Як би Ви вчинили у даній ситуації?»*», поки підлітки відповідатимуть, Ви матимете час зорієнтуватися.

4. Учасники

- ✎ Ведучі – найкраще, коли заняття проводять двоє ведучих: чоловік та жінка. Це є бажаною, але не обов'язковою умовою.
- ✎ Якщо існує можливість вибору: провести одне заняття з групою з 50-ти осіб або 2 заняття у групах по 25 осіб – проводьте два заняття. Вони дадуть набагато вищі результати, принесуть задоволення від роботи як дітям, так і Вам. Часто заняття, що проводяться в аудиторії, де більше 30 підлітків, є марно витраченим часом для обох сторін процесу.

Тепер Ви озброєні базовою інформацією, що допоможе провести заняття ефективно, тож пам'ятайте – майстра формує практика: тому, проводячи якнайбільше занять, Ви щоразу почуватиметеся більш впевнено, а робота буде більш ефективною.

Успіху та високої продуктивності!

Частина II.

Просвітницько-профілактичні заняття з підлітками щодо попередження правопорушень

Заняття 1 «Я і закон»

Мета: актуалізувати тему необхідності дотримання прав людини та дитини, розглянути питання відповідальності за вчинення правопорушень та ознайомити із шляхами попередження вчинення протиправних дій.

Загальна тривалість: 45 хв.

План:

1. Привітання учасників (2 хв.)
2. Обговорення «Мої знання про права людини» (5 хв.)
3. Обговорення «Відповідальність неповнолітніх» (15 хв.)
4. Обговорення «Причини скоєння правопорушень та способи їх запобігання» (15 хв.)
5. Висновки до заняття (7 хв.)
6. Прощання «Оплески» (1 хв.)

Хід проведення

1. Привітання учасників

Мета: привітати учасників, розповісти про мету зустрічі.

Час: 2 хв.

Хід проведення:

Ведучі вітають учасників зустрічі та по черзі представляються, говорять про мету зустрічі:

- *«Доброго ранку (дня, вечора). Нас звати ... (ім'я, посада). Сьогодні у нас буде цікава та пізнавальна зустріч, на якій ми з Вами розглянемо питання про права людини та дитини, а також про попередження правопорушень».*

2. Обговорення «Мої знання про права людини»

Мета: поглибити знання та розуміння учасниками прав людини і дитини.

Час: 5 хв.

Хід проведення:

Ведучі звертаються до учасників:

- *«Як Ви розумієте, що таке **права людини/дитини**?»*

Ведучі уважно вислуховують усі запропоновані відповіді учасників.

Запитання для обговорення:

- *Чи всі люди наділені правами? (Так, всі права людини природні, та джерело прав людини – у нашій людській сутності).*
- *В якому віці людина отримує свої права? (Права людини набуває з моменту народження. Вони ніким не даруються, їх не можна відібрати, заслужити або купити).*

- ✎ Чи збільшується у людей обсяг прав з віком? (Так, збільшується. З віком кількість прав збільшуються, так само, як і збільшується кількість обов'язків).
- ✎ Де закріплені наші права? (Всі наші права прописані в законодавстві України, як от: Конституція України, Закони України «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї», ці самі закони й захищають їх. Основним міжнародним нормативно-правовим актом у сфері захисту прав дітей є Конвенція ООН про права дитини).
- ✎ До якого віку людина вважається дитиною? (Від народження до 18 років).

До уваги ведучого!

Якщо учасники під час обговорення правильно відповіли на всі запитання, то ведучі згруповують всі запропоновані варіанти та резюмують інформацію.

Якщо відповіді учасників неповні, тоді ведучі доповнюють відповіді учасників.

Якщо учасники відповіли неправильно, то ведучі дякують за висловлені думки та надають правильну інформацію до кожного обговореного запитання.

3. Обговорення «Відповідальність неповнолітніх»

Мета: надати учасникам інформацію про відповідальність неповнолітніх у разі порушення прав інших людей та спонукати до розуміння межі між власними права та правами інших людей.

Час: 15 хв.

Хід проведення:

Ведучі запитують в учасників:

- ‡ *«Як Ви розумієте фразу: «**Наші права закінчуються там, де починаються права іншої людини**». Чи можете Ви навести приклади?»*

Після того, як учасники навели приклади, ведучі дякують їм за висловлювання та продовжують обговорення.

До уваги ведучого!

Якщо учасники не можуть навести приклади, ведучі пропонують свої приклади для розгляду. Такими прикладами можуть бути:

- ‡ **Всі люди мають однакові права, наприклад, право на отримання інформації, але разом з цим не можна читати чужі повідомлення/листи (право на таємницю листування).**
- ‡ **Всі мають право на самовираження, але способи самовираження не мають порушувати норми громадського порядку.**
- ‡ **Всі мають право на свободу пересування, але ніхто не має права заходити без дозволу у чуже житло.**

Ведучі резюмують:

- ‡ *Отже, порушуючи права іншої людини, ми несемо відповідальність перед Законом.*

Ведучі запитують:

- ‡ *Яке може бути покарання за порушення Закону – правопорушення?*

Ведучі приймають запропоновані відповіді учасників, якщо якісь покарання не були згадані, то необхідно доповнити список.

- ‡ *Отже, існує досить багато видів покарань, і вони застосовуються відповідно до чинного законодавства України та залежать від того, до якої групи правопорушень вони належать.*

- ‡ *Зараз ми розповімо вам про 3 групи, які найчастіше зустрічаються в нашій практиці:*

Адміністративна відповідальність настає, якщо ти порушив норми Кодексу України про адміністративні правопорушення, наприклад, ти:

- ‡ *порушив правила безпеки дорожнього руху;*
- ‡ *вживаєш алкоголь в громадських місцях;*
- ‡ *незаконно виробляєш, можеш придбати, зберігаєш, перевозити, пересилаєш наркотичні засоби або психотропні речовини без мети збуту в невеликих розмірах;*
- ‡ *вчиняєш дрібне викрадення чужого майна;*
- ‡ *здійснюєш дрібне хуліганство: вживаєш ненормативну лексику в громадських місцях, образливо чіпляєшся до громадян;*
- ‡ *здійснюєш злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського;*
- ‡ *вчиняєш інші адміністративні правопорушення, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення.*

**Адміністративна відповідальність настає з 16 років.
Щодо кримінальної відповідальності:**

- ‡ *Підставою притягнення тебе до кримінальної відповідальності є вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, що передбачено Кримінальним кодексом України.*
- ‡ *За загальним правилом кримінальна відповідальність настає з 16 років. Але за окремі види злочинів, наприклад, такі, як: вбивство, умисні тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження, бандитизм, терористичний акт, зґвалтування, крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, умисне знищення або пошкодження майна, незаконне заволодіння транспортним засобом, хуліганство, кримінальна відповідальність настає з 14 років.*

Одночасно з адміністративною чи кримінальною відповідальністю може наставати і **цивільно-правова відповідальність**.

Підставами для цивільно-правової відповідальності є наявність будь-якої майнової або моральної шкоди. Наприклад, розбите скло, зламана парта, зіпсований одяг, нанесення тілесних ушкоджень тощо, як наслідок, матиме відшкодування спричинених збитків.

Якщо тобі немає 14 років, то відшкодувати спричинені тобою збитки будуть твої батьки. У разі, якщо тобі вже виповнилося 14 років, відшкодувати збитки необхідно буде самотійно.

4. Обговорення «Причини скоєння правопорушень та способи їх запобігання»

Мета: окреслити причини скоєння підлітками правопорушень та визначити способи запобігання протиправній поведінці.

Час: 15 хв.

Хід проведення:

Ведучі задають запитання учасникам:

‣ «Чому молоді люди, підлітки скоюють правопорушення?»

Учасники називають всі можливі причини, ведучий записує відповіді на дошці, групуючи їх у дві колонки:

‣ Перша – незнання інформації;

‣ Друга – невміння керувати емоціями.

Але самі колонки залишає без назв, ось так:

...	...
-	-
-	-

Ведучі приймають всі варіанти учасників до тих пір, поки не буде названо хоча б по дві причини з кожної групи.

До уваги ведучого!

Якщо учасникам складно назвати причини, то ведучі можуть запропонувати свої варіанти:

Незнання інформації

- ‡ Я не знав/ла, що дана дія є протизаконною...
- ‡ Я побачив/ла телефон на зупинці, не знала, хто власник, і взяла його собі, я ж знайшла його, тому він мій...
- ‡ Мене попросили передати сумку, і я навіть не знав/ла, що там...

Невміння керувати своїми емоціями

- ‡ Нам було весело, і ми вирішили пожартувати, зателефонувати за номером 102 і сказати про вибухівку у школі...
- ‡ Я був/ла дуже злий/а і вдарив/ла його...
- ‡ Я був/ла напідпитку і не зрозумів/ла, як це відбулося..., я навіть не пам'ятаю...
- ‡ Мені дуже хотілося цього ноутбука, і я взяв/ла покористуватися ним...
- ‡ Я хотів/ла помститися за образу ...

Ведучі резюмують напрацювання учасників:

- ‡ *«Може бути багато причин скоєння правопорушень, але умовно їх можна об'єднати у дві групи – «Незнання інформації» (ведучий підписує назву першої колонки та зачитує записані приклади до неї) та «Невміння керувати своїми емоціями» (ведучий підписує назву другої колонки та зачитує записані приклади до неї).*

«І тепер, коли ми розуміємо, які причини призводять до здійснення правопорушень, нам необхідно розібратися, що треба зробити для того, щоб наші дії не мали протизаконного характеру.

Для цього ми об'єднаємося у дві команди (можна за рядами, якщо учні сидять за партами) та проведемо невелике змагання:

Перша команда має подумати про способи уникнення правопорушень через першу причину «Незнання» та записати їх (на листочку чи у себе в зошитах).

Друга команда – «Невміння керувати своїми емоціями» і також їх записати.

Відповідати почнемо по черзі: спочатку про причини категорії «Незнання», хто вже придумав свій варіант, піднімайте руку (ведучі обирають того, хто буде відповідати).

Тепер підійшла черга команди, що аналізувала причини з категорії «Невміння керувати своїми емоціями» (ведучі обирають того, хто буде відповідати).

Коли варіанти закінчилися у однієї команди, перемога зараховується лише в тому випадку, якщо друга команда запропонує по одному варіанту зі своєї колонки та колонки суперників.

«Вітаємо наших переможців! Давайте всі разом поаплодуємо їм».

Ведучі продовжують:

- » «Пам'ятайте, що незнання закону не звільняє від відповідальності. Разом з тим, вчинення правопорушення під впливом дії психоактивних речовин (алкоголю, наркотиків) чи групою осіб – є обтяжуючими обставинами під час розгляду справи та винесення вироку».*

До уваги ведучого!

Варіанти усунення причин правопорушення:

Незнання інформації

- ✎ не знаєш – запитай у старшого (батьків, вчителя, поліції);
- ✎ почитай закони;
- ✎ слід запам'ятати: брати не своє, навіть якщо на перший погляд воно здається нічийне, – це порушення закону;
- ✎ запитувати та наполягати показати, що саме ти маєш передати, чи десь залишити на прохання знайомих чи навіть друзів...

Невміння керувати своїми емоціями

- ✎ перед тим, як щось зробити, треба подумати, які можуть бути наслідки;
- ✎ жарти мають бути добрими для всіх;
- ✎ перед тим, як агресивно реагувати, порухай до десяти;
- ✎ не вживати алкоголю, завжди пам'ятати – дуже важливо залишатися тверезим та володіти собою;
- ✎ завжди думати, що кожен буде нести особисту відповідальність: якщо інші готові сісти за ґрати, то чи хочу цього я?...
- ✎ помста – це не спосіб вирішення конфлікту, найкраще спільно обговорити ситуацію, що виникла, та домовитися про те, як спілкуватися далі.

5. Висновки до заняття

Мета: підбити підсумки заняття та обмінятися враженнями.

Час: 7 хв.

Хід проведення:

Ведучі пропонують учасникам підбити підсумки заняття у форматі «запитання-відповідь»:

«Давайте згадаємо основні моменти нашого заняття. Ми зараз будемо задавати Вам запитання, а Ви, через підняту руку, швидко відповідатимете:

- ✎ *Коли з'являються права у людини?*
- ✎ *Чи збільшується обсяг прав людини з її віком?*
- ✎ *З якого віку людина несе відповідальність за правопорушення?*
- ✎ *Які види покарань можуть бути за правопорушення?*
- ✎ *Що необхідно робити неповнолітнім для попередження скоєння правопорушень?*

До уваги ведучого!

Якщо відповідь учня на якесь запитання була неповною, то можна дати можливість доповнити іншому бажаночому.

6. Прощання «Оплески»

Мета: сприяти позитивному завершенню заняття та згуртуванню учасників.

Час: 1 хв.

Хід проведення:

Ведучі дякують учасникам за увагу та говорять:

«Сьогодні ми з Вами плідно попрацювали. Ми віримо, що ми з Вами будемо зустрічатись лише на заняттях або щоб сфотографуватись 😊 А зараз давайте нагородимо один одного аплодисментами і зробимо це так, щоб спочатку вони звучали тихо, а поступово ставали все голоснішими!

До побачення!»

Заняття 2 «Я і поліція»

Мета: надати учасникам знання про права та правила при спілкуванні з поліцією.

Загальна тривалість: 45 хв.

План:

1. Привітання (2 хв.)
2. Рефлексія минулого заняття (5 хв.)
3. Інформаційне повідомлення «Основні права та правила спілкування з поліцією» (15 хв.)
4. Рольова гра «Я і поліція» (20 хв.)
5. Висновки до заняття (2 хв.)
6. Прощання «Оплески» (1 хв.)

Хід проведення

1. Привітання учасників

Мета: привітати учасників, розповісти про мету зустрічі.

Час: 2 хв.

Хід проведення:

Ведучі вітають учасників зустрічі та по черзі представляються, говорять про мету зустрічі:

✎ *«Доброго ранку (дня, вечора). Нас звати... (ім'я, посада). Сьогодні у нас з Вами буде цікава та пізнавальна зустріч, на якій ми розглянемо одне дуже важливе питання: як необхідно правильно спілкуватися з поліцією у різних ситуаціях».*

2. Рефлексія минулого заняття (у разі, якщо воно проводилось)

Мета: нагадати учасникам інформацію про права людини, види правопорушень, причини та профілактику правопорушень.

Час: 5 хв.

Хід проведення:

Ведучі звертаються до учасників:

Тема минулого нашого заняття «Я і закон». Давайте з Вами пригадаємо, про що саме ми говорили:

- *Перше, що ми розглядали, – це наші права, і ми всі пам'ятаємо, що їх отримує кожна людина від народження. Наші права захищені на законодавчому рівні. Якщо хтось порушує їх, то несе відповідальність перед законом залежно від виду правопорушення та віку особи, яка його вчинила.*

- *Друге питання – види правопорушень та відповідальності:*
 - ***Адміністративна відповідальність** – порушення правил безпеки дорожнього руху, вживання алкоголю в громадських місцях, незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення наркотичних речовин, крадіжка, хуліганство... Адміністративна відповідальність настає з **16 років**.*

 - ***Кримінальна відповідальності** – вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, що передбачено Кримінальним кодексом України. Кримінальна відповідальність настає з **16 років**, але за окремі види злочинів – з **14 років**.*

 - *Одночасно з адміністративною чи кримінальною відповідальністю може наставати і **цивільно-правова відповідальність** – відшкодування спричинених збитків – з 14 років. До 14 років відшкодувати спричинені збитки будуть твої батьки.*

- Третє питання було спрямоване на пошук причин та способів попередження правопорушень. Існують 2 групи причин: «Незнання» – пам'ятаємо, що незнання закону не звільняє від відповідальності. «Невміння керувати власними емоціями» – важливо розуміти, вчинення правопорушення під впливом дії психоактивних речовин (алкоголю, наркотиків) чи групою осіб – є обтяжуючими обставини під час розгляду справи та винесення вироку.

До уваги ведучого!

Рефлексія (згадування) минулого заняття проводиться у разі, якщо з цим класом, групою проводилося попереднє заняття 1. Якщо заняття 1 не проводилося, учасникам коротко надається інформація про види відповідальності та особливості її настання.

3. Інформаційне повідомлення «Основні права та правила спілкування з поліцією»

Мета: надати учасникам алгоритм спілкування з поліцією під час затримання.

Час: 15 хв.

Хід проведення:

Ведучі звертаються до учасників:

Ви можете дотримуватися всіх правил, бути законослухняними громадянами, але може так статися, що до Вас підійдуть представники поліції.

Причин може бути безліч.

Наприклад: Ви йдете на тренування з великою сумкою спортивних речей, а в цьому районі тільки що повідомили про пограбування квартири, відповідно Вас можуть зупинити, маючи вагомі на те підстави.

Якщо Вас затримали/зупинили, дуже важливо знати, що робити і як себе поводити в такій нестандартній ситуації.

Перш за все, зберігайте спокій та не вживайте нецензурних слів, не хвилюйтеся.

Далі ведучі продовжують розповідь, паралельно фіксуючи на дошці ключові аспекти у дві колонки «Дії поліції» та «Дії неповнолітнього».

Тепер ми з Вами розглянемо безпосереднє спілкування неповнолітнього з представником поліції:

1. Зупинивши Вас, поліцейський називає своє прізвище, ім'я та по батькові, посаду, спеціальне звання.

Дії поліції	Дії неповнолітнього
1. Представлення	

2. Поліцейський має пояснити Вам причину звернення/зупинки/затримання.

Дії поліції	Дії неповнолітнього
1. Представлення 2. Пояснення причини	

3. Ви можете попросити показати службове посвідчення, для того, щоб пересвідчитися, що ті, хто Вас зупинили, затримали, дійсно є представниками поліції, та переписати дані поліцейського або сфотографувати їх (стаття 18 Закону України «Про Національну поліцію»).

Дії поліції	Дії неповнолітнього
1. Представлення 2. Пояснення причини	1. Попросити показати посвідчення та сфотографувати його

4. Представник поліції має встановити Вашу особу та Ваш вік. Ви маєте пред'явити документи, що засвідчують Вашу особу (учнівський/студентський квиток або паспорт), якщо у Вас немає з собою таких доку-

ментів, то Ви маєте чітко назвати Ваші данні, наголосити, що Ви є неповнолітнім, та дати контактний номер телефону дорослого (батьків, опікунів), які можуть підтвердити Вашу особу.

Дії поліції	Дії неповнолітнього
<ol style="list-style-type: none">1. Представлення2. Пояснення причини3. Просить показати документ, який засвідчує Вашу особу	<ol style="list-style-type: none">1. Попросити показати посвідчення та сфотографувати його2. Показати у розгорнутому вигляді учнівський/студентський квиток або інший документ, що засвідчує особу3. Якщо немає при собі документа – чітко назватися та надати контактний телефон того, хто може підтвердити Вашу особу

5. Поліцейський може попросити оглянути Ваші речі, пам'ятаєте, що, наприклад, ми розглядаємо ситуацію з пограбуванням в цьому районі, а Ви з великою сумкою. Ви можете **самостійно** показати вміст сумки, щоб представники поліції переконалися, що все в порядку.

Дії поліції	Дії неповнолітнього
<ol style="list-style-type: none">1. Представлення2. Пояснення причини3. Просить показати документ, який засвідчує Вашу особу4. Просить показати речі	<ol style="list-style-type: none">1. Попросити показати посвідчення та сфотографувати його2. Показати у розгорнутому вигляді учнівський/студентський квиток або інший документ, що засвідчує особу3. Якщо немає при собі документа – чітко назватися та надати контактний телефон того, хто може підтвердити Вашу особу4. Вкажіть, що Вам ще не виповнилося 185. Самостійно та спокійно показати (наприклад, вміст сумки)

На цьому Ваше спілкування з поліцейськими може бути завершено, якщо все в порядку.

Зараз ми розглянули стандартну ситуацію, де неповнолітній виконав всі прохання поліції, і питання було вирішено абсолютно спокійно, таким чином заощадивши Ваш час і час поліцейського, який він може використати на пошуки справжнього злочинця.

У вищевказаній послідовності дій підліток міг вчинити і по-іншому:

- ✎ не показувати документ, що засвідчує Вашу особу, або поліцейські не змогли додзвонитися по тому номеру, що Ви надали;*
- ✎ вживати ненормативну лексику при спілкуванні;*
- ✎ відмовитися відкривати сумку...*

Такі дії дають повне право затримати такого підлітка та забрати його до відділку для з'ясування всіх обставин.

Іншими причинами для затримання підлітка та доставлення його до відділку можуть бути:

- ✎ підлітка застали під час вчинення злочину або безпосередньо після його вчинення;*
- ✎ потерпілий та очевидці прямо вказали на підлітка, який вчинив злочин;*
- ✎ на підлітку, який підозрюється, або на його одязі, при ньому або в його житлі виявлено явні сліди злочину;*
- ✎ є ухвала слідчого, судді або суду про примусовий привід підлітка.*

В такому випадку Вам необхідно запам'ятати ще декілька умов:

- 1. Представник поліції пояснює Вам, що для уточнення інформації Вас доставлять у відділок. Ви, у свою чергу, не пручайтеся та не намагайтеся тікати (оскільки це може бути розцінено, як злісна непокора, та до Вас можуть застосувати фізичну силу). Запитайте, в який саме відділок та за якою адресою Вас везуть. Зателефонуйте батькам/опікунам або особам, які їх замінюють, та повідомте про факт затримання та адресу, куди Вас відвозять.*

Дії поліції	Дії неповнолітнього
1. Представник поліції говорить про те, що змушений забрати Вас до відділку	1. Запитати адресу відділку 2. Зателефонувати батькам/опікунам або особам, які їх замінюють, повідомити про затримання та вказати адресу

- 2. По прибуттю до відділку, зафіксуйте час, його мають записати у журналі. Вас мають право тримати не більше 3 годин.*

Дії поліції	Дії неповнолітнього
1. Представник поліції говорить про те, що змушений забрати Вас до відділку 2. Фіксування у журналі часу Вашого прибуття	1. Запитати адресу відділку 2. Зателефонувати батькам/опікунам або особам, які їх замінюють, повідомити про затримання та вказати адресу 3. Запам'ятати чи записати, якщо є де, час Вашого прибуття

3. *Попросіть представника правоохоронних органів обов'язково зв'язатися з вашими батьками/опікунами або особами, що їх замінюють, та повідомити їх про затримання. Якщо Вас затримали за підозрою у вчиненні злочину або адміністративного правопорушення, за яке передбачено покарання у виді позбавлення волі, Вам обов'язково має бути забезпечений безкоштовний адвокат.*

Дії поліції	Дії неповнолітнього
<ol style="list-style-type: none">1. Представник поліції говорить про те, що змушений забрати Вас до відділку2. Фіксування у журналі часу Вашого прибуття	<ol style="list-style-type: none">1. Запитати адресу відділку2. Зателефонувати батькам/опікунам або особам, які їх замінюють, повідомити про затримання та вказати адресу3. Запам'ятати чи записати, якщо є де, час Вашого прибуття4. Попросити повідомити батьків/опікунів або осіб, які їх замінюють, про факт Вашого затримання5. Попросити забезпечити адвоката

4. *Представники правоохоронних органів складають протокол затримання, де вони описують інцидент, та вказують час, коли Вас доставили до відділку. Ви маєте з ним ознайомитись, якщо є хоча б один пункт, з яким Ви не погоджуєтесь, Ви маєте право не підписувати його та не відповідати на запитання. Краще справи з підписами та документами вирішувати у присутності батьків/опікунів або осіб, які їх замінюють, та Вашого адвоката.*

Дії поліції	Дії неповнолітнього
<ol style="list-style-type: none"> Представник поліції говорить про те, що змушений забрати Вас до відділку Фіксування у журналі часу Вашого прибуття Заповнення протоколу затримання. У разі відмови підлітка поставити підпис, протокол складається у присутності двох понятих У разі, якщо є підозра, що підліток вчинив кримінально-карний злочин, справа передається до слідчого відділу 	<ol style="list-style-type: none"> Запитати адресу відділку Зателефонувати батькам/опікунам або особам, які їх замінюють, повідомити про затримання та вказати адресу Запам'ятати чи записати, якщо є де, час Вашого прибуття Попросити повідомити батьків/опікунів або осіб, які їх замінюють, про факт Вашого затримання Попросити забезпечити адвоката Ознайомитись з протоколом. Підпис (за бажанням та в присутності батьків чи адвоката)

5. *Адміністративне затримання триває 3 години. Якщо Вас затримали за підозрою у вчиненні злочину, то впродовж 24 годин Вам мають вручити повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Якщо впродовж 72 годин з моменту затримання Вам не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою, Вас мають негайно відпустити.*

Дії поліції	Дії неповнолітнього
<ol style="list-style-type: none"> Представник поліції говорить про те, що змушений забрати Вас до відділку Фіксування у журналі часу Вашого прибуття Заповнення протоколу затримання. У разі відмови підлітка поставити підпис, протокол складається у присутності двох понятих 	<ol style="list-style-type: none"> Запитати адресу відділку Зателефонувати батькам/опікунам або особам, які їх замінюють, повідомити про затримання та вказати адресу Запам'ятати чи записати, якщо є де, час Вашого прибуття

Дії поліції	Дії неповнолітнього
<p>4. У разі, якщо є підозра, що підліток вчинив кримінально-карний злочин, справа передається до слідчого відділу</p> <p>5. 3 години – адміністративне затримання; 24 години – вручення повідомлення про підозру (це вже функція слідчого); 72 години – вручити вмотивоване судове рішення про тримання під вартою або негайно відпустити (це вже функція слідчого)</p>	<p>4. Попросити повідомити батьків/опікунів або осіб, які їх замінують про факт Вашого затримання</p> <p>5. Попросити забезпечити адвоката</p> <p>6. Ознайомитись з протоколом. Підпис (за бажанням та в присутності батьків чи адвоката)</p>

Запитання для обговорення:

- ✎ Чи зрозумілою є інформація?
- ✎ Які виникають питання стосовно даної інформації?

До уваги ведучих!

Якщо дітям є складним розуміння певних термінів, повідомлення можна спростити.

4. Рольова гра «Я і поліція»

Мета: надати учасникам можливість відпрацювати навички спілкування з поліцейським під час затримання.

Час: 20 хв.

Хід проведення:

Ведучі пропонують учасникам взяти участь у рольовій грі, яка допоможе відтворити алгоритм дій при затриманні. Для цього поліцейські обирають бажаних, які беруть участь у грі.

«Що ж, ми з Вами розглянули, якими мають бути Ваші дії та дії поліцейського під час зупинки/затримання. А зараз ми

з Вами спробуємо програти таку ситуацію, і для цього нам необхідно два добровольця.

До уваги ведучих!

Якщо на виконання вправи згоден лише один учасник, а решта категорично відмовляються, тоді Ви зможете зіграти роль підлітка, а учасник – поліцейського.

Отже, ситуація: Ви йдете по вулиці з великою сумкою. Вас зупиняє поліція.

До уваги ведучих!

Якщо є багато бажуючих, то можна при програнні ситуації в другий раз замінити акторів, а також запропонувати підліткам іншу ситуацію.

Ведучі продовжують:

«Ви вже побачили, як має відбуватись спілкування між неповнолітньою особою та поліцейським у випадку зупинки, та розглянули, які дії призводять до позитивного завершення зустрічі, а які – можуть провокувати поліцейських до затримання неповнолітнього та доправлення його до відділку. Тож, які висновки ми можемо зробити?»

Ведучі по закінченню вправи резюмують побачене та дякують учасникам за сміливість та хорошу гру.

5. Висновки до заняття

Мета: підбити підсумки заняття та обмінятись враженнями.

Час: 2 хв.

Хід проведення:

Ведучі пропонують учасникам підбити підсумки заняття у форматі «запитання-відповідь»:

«Давайте згадаємо основні моменти нашого заняття. Ми зараз будемо задавати Вам запитання, а Ви, через підняту руку, швидко відповідатимете:

- ✎ Що має робити підліток під час затримання його поліцейським?*
- ✎ Якими мають бути дії поліцейського під час спілкування з неповнолітньою особою під час зупинки/затримання?*
- ✎ Які можуть бути наслідки для неповнолітнього, який чинить опір при спілкуванні з поліцейським?*

6. Прощання «Оплески»

Мета: сприяти позитивному завершенню заняття та згуртуванню учасників.

Час: 1 хв.

Хід проведення:

Ведучі дякують учасникам за увагу та говорять:

«Дякуємо, що Ви були активними. Маємо надію, що такі ситуації залишатимуться тільки в якості гри під час занять. Але якщо трапиться так, що Ви спілкуватиметеся з поліцейськими, які зупинять Вас на вулиці, Ви знатимете, що необхідно робити, та який порядок дій має бути, щоб вся ситуація завершилась позитивно, та Ваші права не було порушено.

А зараз давайте нагородимо один одного аплодисментами. До побачення!»